ТЕОРЕТИКО-ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗВ'ЯЗКУ ГУБРИСТИЧНОЇ МОТИВАЦІЇ ТА ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ОСІБ ЛІТНЬОГО ВІКУ

Брагіна Катерина Ігорівна¹

¹ Аспірантка 2-го року навчання Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9314-2432>

Researcher ID: D-2403-2019

UDC: 159.923.2

АНОТАЦІЯ

У статті представлені результати теоретико-емпіричного дослідження взаємозв'язку губристичної мотивації та рівня емоційного інтелекту осіб літнього віку. Розкрито поняття губристичної мотивації та її основних форм - прагнення до досконалості та прагнення до переваги. Представлено погляди класичних психологів щодо прагнення до самоствердження та досягнення довершеності. Проаналізовані останні дослідження з теми емоційного інтелекту, його структурних елементів - вміння розуміти та контролювати емоції, емпатії - та ролі, котру вони відіграють в житті людини. На основі теоретичного аналізу встановлено, що прагнення реалізації губристичних потреб у досконалості та перевазі у літньому віці є не лише природним, а й важливим для людини, оскільки забезпечує закріплення самооцінки та стабілізацію самопочуття цієї вразливої вікової групи. Отримані результати емпіричного дослідження свідчать про наявність статистично значущих кореляційних зв'язків між емоційним інтелектом та прагненням до досконалості як формою прояву губристичної мотивації у людей літнього віку, що говорить про вагомий вплив, котрий чинять емоції в процесі закріплення самооцінки та самореалізації.

Ключові слова: губристична мотивація, досконалість, перевага, емоційний інтелект, літній вік.

Постановка проблеми дослідження. Важливим завданням сучасної психології є пошук шляхів гармонізування особистості та сприяння саморозвитку осіб усіх вікових кате-горій. Серед різноманіття мотиваційних рушіїв діяльності людини можна виокремити губристичну мотивацію як природне бажання

Address for correspondence, e-mail : editpsychas@gmail.com
Copyright: © Kateryna Brahina

This is an Open Access journal, all articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

визнання, підвищення мотивації та самореалізації в суспільстві. Прагнення до самоствердження та досягнення визнання у суспільстві є вагомими бажаннями особистості на всіх етапах онтогенезу, оскільки реалізація цих прагнень зумовлює людину працювати над собою, вдосконалювати свої вміння та призводить до розвитку.

На сьогоднішній день пошук шляхів та можливостей самореалізації осіб літнього віку є неймовірно актуальним в силу того, що не дивлячись на маловивченість проблеми реалізації прагнення самовдосконалення та заствердження в соціумі літніх осіб, ця вікова категорія залишається найбільш вразливою та потребує підтримки. Літній вік характерний зниженням фізичної активності та працездатності. Зміни відбуваються також на емоційному та вольовому рівні. Проте прагнення людини не зникають, а образ слабкої літньої людини, котрий часто можна побачити в рекламі та медіа, не сприяє прагненню самореалізуватись в соціумі. Таким чином це дозволяє зробити висновки про те, що реалізація губристичної мотивації як бажання самоствердження та самореалізації є не лише корисною, проте й необхідною цій віковій групі, оскільки в цей віковий період підтримка та визнання оточуючими є украй важливою для гармонійного емоційного та психологічного стану людини.

Іншим важливим поняттям, на яке варто звернути увагу, є емоційна сфера, зокрема емоційний інтелект як вміння розуміти та розпізнавати свої та чужі емоції. Високий

рівень емоційної обізнаності актуальний для кожного вікового етапу, проте у літньому віці настає період високої вразливості в силу складного внутрішнього конфлікту, коли бажання не співпадають з можливостями, з'являються нові соціальні ролі та обмеження, приходить усвідомлення неминучої старості та смерті. На нашу думку емоційний інтелект також зазнає змін, оскільки людині стає все важче контролювати свої емоції, нерідко вона стає емоційно холодною та жорсткою, намагаючись таким чином захистити свою внутрішню уразливість.

Емпіричне дослідження цих двох явищ не лише дасть нам ширше уявлення про картину мотиваційної та емоційної сфери - це дозволить нам також знайти нові шляхи самореалізації людей літнього віку та гармонізації їх емоційної сфери. Самоствердження в суспільстві неможливе без комунікації та встановлення соціальних контактів, котрі в свою чергу важко створити без емоційної ригідності, емпатії та обізнаності щодо своїх та чужих емоцій.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням губристичної мотивації та теорій самоствердження особистості займалися такі вчені як Ю. Козелецький, К. Юнг, К. Хорні, Д. Хамачек. У докторській дисертації К. Фоменко здійснено вивчення явища губристичної мотивації, особливостей її прояву та впливу її форм на особистість. Дослідженню емоційного інтелекту присвячені роботи Р.

Бар-Она, Д. Гоулмана, П. Саловея, Дж. Майєра, І.Н. Мещерякової, Д.В. Люсіна.

Метою статті є теоретико-емпіричне дослідження зв'язку губристичної мотивації та емоційного інтелекту у осіб літнього віку.

На основі цього відбулась реалізація наступних **завдань**:

теоретично проаналізувати та обґрунтувати дефініцію понять «губристична мотивація» та «емоційний інтелект» у психологічній літературі;

провести емпіричне дослідження особливостей взаємозв'язку цих явищ у осіб літнього віку;

інтерпретувати отримані емпіричні результати.

Методи і методики дослідження. Для досягнення поставленої мети та завдань дослідження нами були використані такі теоретичні методи: аналіз існуючих психологічних джерел з проблеми дослідження; порівняння уже існуючих психологічних підходів; інтерпретація отриманих емпіричних результатів.

До психодіагностичного комплексу методик увійшли опитувальника губристичної мотивації К. Фоменко та тест емоційного інтелекту Н.Холла. Також використовувались методи математичної статистики (коефіцієнт кореляції Пірсона). Статистичні обрахунки здійснювались за допомогою програмного забезпечення SPSS для Windows версія 23.

Основний виклад матеріалу. Губристична мотивація як стійке та здорове прагнення особистості до самозатвердження в су-

спільстві, закріплення власної самооцінки та значущості було виокремлене Ю. Козелецьким (Козелецький, 1991). Її реалізація може проходити у формі прагнення до досконалості або ж прагнення до переваги. Якщо у першому випадку людина намагається самозатвердитись за допомогою вмінь, талантів та досягненню ідеалу, то у другому нею керує бажання отримати лідерську позицію в суспільстві. Не дивлячись на те, що у суспільстві існує бачення владної людини, як кар'єриста, котрий діє лише в своїх інтересах та лише заради свого блага, К.І. Фоменко підкреслює, що прагнення переваги не завжди несе негативні наслідки, оскільки часто людина, задля його досягнення, керується соціально корисними мотивами, наприклад, намагається опанувати нову професію (Фоменко, 2018).

Поняття губристичної мотивації знаходить відголоски ще у роботах класичних психологів. Так К. Юнг стверджував, що прагнення до досконалості базується на архетипічному образі довершеності, досягти якого людина може завдяки архетипу самості, котрий являє собою цільний образ людської особистості, котрий вчений описує в межах терміну антиномій - на думку К. Юнга у архетипу є як світла сторона, так і темна, котра несе в собі ті характеристики, котрі людина старається уникати (Юнг, 1996 ; Юнг, 1997). Щодо прагнення влади, то в ній вчений вбачав прояв дифузної творчої енергії людини, котра є основним рушієм її активності (Юнг, 1969).

К.Хорні розглядала два види прагнення до влади - якщо воно породжене прагненням реалізуватись в професійній сфері, в сім'ї, в науці, то це здорове бажання. Проте у випадку, коли людиною керує тривога, то це бажання стає невротичним і виконує функцію механізму захисту від хвилювання. Це, на думку вченої, закріплює людську самооцінку та дає їй заспокоєння у випадку послаблення контактів з людьми. «Прагнення влади породжується силою, а прагнення невротичної влади - слабкістю» (Хорні, 2002).

Дещо схожими є погляди Дональда Хамачека, котрий виокремлював здорове прагнення до досконалості, котре проявляється в адекватному рівні прагнень, та невротичне бажання перфекціонізму. У першому випадку людина, котра знайшла у себе вміння та таланти, шукає способу реалізувати їх в звичайному житті та застосувати на практиці. У другому нею керує бажання довести, що вона заслуговує любові та поваги. Людина ставить перед собою ціль - досягнути еталону, котрий дуже часто не відповідає її потенціалу. Її вимоги до себе самої надто високі і, звісно, досягнути мети неможливо (Hamachek, 1978).

Р. Фрост натомість стверджував, що прагнення перфекціонізму є природним та важливим для людини і не може бути паталогічним в жодній формі (Frost et al., 1990).

Таким чином з віком губристичні прагнення особистості не зникають, вони все ще залишаються актуальними, а їх реалізація є корисною для позитивного психологічного та

емоційного самопочуття літніх людей. На нашу нечасті та навіть унікальні випадки досягнення літніми людьми вершин успіху пояснюються не так фізіологічними або психологічними особливостями цієї вікової категорії, як тими очікуваннями, котрі сформовані в соціумі щодо літніх людей як слабких осіб, яким більше імпонує спокійне життя, ніж конкурентна боротьба за владу або самореалізація через науку та творчість.

Продовжуючи подальший теоретичний аналіз варто зазначити, що поведінка людини керується не лише мотиваційною, а й емоційною сферою, важливим явищем якої є емоційний інтелект або EQ. Цю дефініцію трактують як вміння людини розуміти власні та чужі емоції, а також здійснювати вплив на них. Щодо розуміння його природи існує декілька поглядів, перший з яких закликає вбачати в явищі емоційного інтелекту стійку та стабільну властивість особистості, котра не має тенденції до змін (Caruso, 2001). Дж. Майер та П. Маловей наголошують, що його розвиток обмежений спадковим фактором. Інша думка належить Д. Гоулману, котрий вважає, що ця здатність особистості є гнучкою і піддається розвитку (Гоулман, 2009).

Також в науковому товаристві ризняться структурні моделі емоційного інтелекту. Так І.Н. Андрєєва виокремлює в цю структуру такі компоненти як інтелект індивіда, інтелект суб'єкта та інтелект особистості. Ці елементи знаходяться в ієрархічній залежності

та забезпечують адаптивні здібності людини (Андрєєва, 2012).

Дещо іншими є погляди на структуру емоційного інтелекту у Р. Бар-Она, котрий виокремлює в ній саморозуміння, комунікативний потенціал, здатність до адаптації, стійкість до стресів, загальний настрій (Bar-On, 2006). Вчений включає до своєї моделі всі некогнітивні здібності, котрі забезпечують успішний фінал в усіх життєвих ситуацій не залежно від їх складності.

На думку Д.В. Люсіна емоційний інтелект складається з когнітивних та персональних вмінь індивіда та є здатністю розуміти емоції та керувати ними. Особистісні властивості можуть суб'єктивувати розуміння емоцій та зробити його хибним. Загалом, на думку вченого, емоційний інтелект має складну структуру, котра розвивається в процесі онтогенезу особистості (Люсін).

І.Н. Мещерякова характеризує емоційний інтелект як явище, котре складається з когнітивного, поведінкового та емоційного структурного елементу, котрі в свою чергу базуються на комплексі субкомпонентів. Наприклад, когнітивний складається з емоційної проінформованості, свідомості, рефлексії. Поведінковий базується на тріаді керування власними емоціями, емоційної лабільності та продуктивної взаємодії з соціумом. Емоційний компонент складають емпатія, чуйність мотивація успішності та «корисна» тривожність (Мещерякова).

В усіх поглядах щодо структури емоційного інтелекту ми можемо помітити спільну рису, а саме його полікомпонентність, котра обумовлена включенням до EQ таких вмінь як емпатія, саморегуляцію, емоційна обізнаність, соціальні навички тощо. Наявність таких субкомпонентів робить емоційний інтелект значущим вмінням не лише на емоційному рівні, а також на когнітивному, адаптаційному, комунікативному, оскільки його функція не обмежується роботою з емоціями, а також впливає на підтримання соціальних контактів, розшифрування інформації за допомогою розуміння емоцій, стимуляцію внутрішніх резервів під час стресової ситуації, гнучкість та адаптивність до нових умов.

З віком емоційна сфера зазнає змін - вміння контролювати свої емоції знижується, проте завдяки накопиченому досвіду людина краще розуміє емоції оточуючих, а також вміє диференціювати емоційні переживання (Рубинштейн, 2009). Людина починає частіше задумуватись про своє майбутнє. У літньому ж віці основними мотивами таких роздумів слугують думки про завершення життя, обмеженість у можливостях та залежність від інших. Думки про смерть сприймаються уже не так гостро, як в молодшому віці, проте це призводить також до того, що людина може не бачити сенсу в подальшому розвитку або діяльності, аргументуючи своє небажання змінюватись своїм віком. Задля подолання негативного емоційного стану літня людина

може також вдаватись до дивних та ексцентричних дій, котрі вражають оточуючих (Ермолаєва, 2002).

Безумовно емоційний інтелект відіграє важливу роль в комунікативній сфері особистості і в її взаєминах з оточуючими. На основі цього можна припустити про наявність вагомого впливу цього явища у процесі самозатвердження та підвищення власної самооцінки в соціумі. Оскільки людина, котра керується губристичними мотивами, а саме прагненням до досконалості та прагненням до влади, часто орієнтується на емоційні реакції та оцінку оточуючих своєї діяльності, розуміння чужих емоцій та вміння впливати на них дозволить людині краще продумувати свої дії. Крім того, здатність до емпатії дасть можливість зрозуміти потреби оточуючих та, відповідно до них, продумати алгоритм своєї поведінки. Глибоке розуміння емоційних настроїв в соціумі, в якому реалізуються губристичні прагнення, є необхідною умовою здійснення планів щодо затвердження власної значущості та самооцінки, особливо для літніх людей, стосовно самоактуалізації котрих у суспільстві все ще існують стереотипи. В той же час не слід забувати, що досвід літніх людей дає їм ширші розуміння емоційних станів оточуючих, дозволяє краще зрозуміти співрозмовника тощо. Можливе зниження емпатії може бути наслідком механізму психологічного захисту, котрий проявляється у жорсткості та холодності.

Говорячи про літній вік, варто зрозуміти не лише важливість прояву губристичних мотивів та підвищення емоційного інтелекту - необхідно пам'ятати також про необхідність застосування активних засобів щодо реалізації цих двох явищ, оскільки досягнення вершин у суспільстві підвищує самооцінку людини у будь-якому віці. Закріплення ж позитивного бачення про себе та стабілізація самопочуття відіграє неймовірно важливу роль для такої уразливої категорії як літні люди, підтверджуючи їх значущість у суспільстві та потрібність для оточуючих, тим самим гармонізуючи психологічний та емоційний стан. Для літньої людини неймовірно важливо отримувати позитивний відгук від оточення та відчувати визнання іншими. Це може проявлятися як визнання її позиції як наставника або цінування того об'єму знань, котрим вона володіє. Це забезпечує затвердження їх самооцінки та дозволяє самовиразитись за рахунок вмінь та талантів, як практичних, так і комунікативних, що згідно з А. Маслоу являє собою є важливим етапом становлення будь-якої особистості (Маслоу, 1999). Емоційний інтелект як складна полікомпонентна структура слугує засобом досягнення мети губристично спрямованої людини.

Вибірка дослідження складалась зі 100 людей віком від 56 до 85 років. Основні причини вибору саме цієї категорії досліджуваних становили недостатня вивченість особливостей мотиваційної сфери людей літнього

віку, зокрема мотивації до влади та самоствердження, та прагнення розширити знання про психологічні особливості літніх людей.

В результаті використання опитувальника губристичної мотивації К.І. Фоменко нами було встановлено домінування досконалості як форми губристичної мотивації ($X_{сер}=41,7$) на противагу показнику переваги ($X_{сер}=26,4$). Для подальшої обробки отриманих результатів та встановлення взаємозв'язку між показниками був використаний кореляційний аналіз, а саме критерій Пірсона. Дані по кореляційному аналізу результатів проведення двох методик знаходяться в таблиці 1.

своїми здібностями. Показник прагнення досконалості ж корелює майже зі всіма структурними компонентами емоційного інтелекту, крім управління своїми емоціями. Це свідчить, що орієнтуючись на самовдосконалення та прагнучи проявити свою майстерність, людина перш за все керується власними бажаннями та цілями. При цьому управлінню емоціями приділяється менше уваги або ж вагомість їх прояву для людини стає вищою, ніж потреба в їх контролі. Також варто пам'ятати, що у літньому віці можливість контролювати свої емоції зменшується, з'являється схильність до афективних реакцій на події, емоційні стани нерідко можуть виника-

Таблиця 1.

Взаємозв'язок губристичної мотивації та компонентів емоційного інтелекту осіб літнього віку

	ЕО	С	Е	РЕІЛ
Досконалість	,303**	,250*	,251*	,210*

Примітка: 1) позначка ** - кореляції значущі на рівні $p < 0,01$; 2) позначка * - кореляції значущі на рівні $p < 0,05$; 3) умовні позначення компонентів емоційного інтелекту: ЕО - емоційна обізнаність; С - самомотивація; Е - емпатія; РЕІЛ - розпізнавання емоцій інших людей.

При детальному розгляді можна помітити, що показник прагнення до переваги як форми губристичної мотивації не продемонстрував зв'язку з жодним компонентом емоційного інтелекту. Це дозволяє нам говорити про те, що прагнучи отримати домінуючу позицію в суспільстві, літня людина керується не емоційним інтелектом, а іншими

ти без видимих причин.

В результаті проведеного статистичного аналізу був встановлений статистично значущий зв'язок між прагненням до досконалості та емоційною обізнаністю, що говорить про необхідність розуміти емоції людині, котра прагне досягти майстерності, оскільки емоції - свої та чужі - слугують певним орієн-

тиром розвитку та ознакою того, що людина робить все правильно. Така необхідність зумовлена орієнтацією особи на соціальні норми та стереотипи. Наприклад, намагаючись самоствердитись за рахунок реалізації своїх талантів шляхом застосування експериментального мистецтва, людині необхідно відчувати ту тонку грань, котра розділяє людське захоплення її сміливістю та осуд відчайдушності її дій. Варто також пам'ятати, що накопичений досвід літніх людей дозволяє їм глибше розуміти причини появи тих чи інших емоційних станів як у себе, так і у співбесідника. Крім того це забезпечує вміння виразити свої емоції повністю, що захищає людину від перевантаження емоціями.

Статистично значущий зв'язок був встановлений між прагненням досягнення та самомотивацією як вмінням змотивувати себе використовуючи власні емоції, що природньо для осіб, котрі орієнтуються на вдосконалення своїх талантів та бажаючих досягнути майстерності, оскільки в цій діяльності вони перш за все орієнтуються на власні почуття та емоції, ніж на емоції інших. Подібне спрямування внутрішніх ресурсів можна порівняти з інтровертивністю, котра, згідно з К.Г. Юнгом, характеризується спрямуванням сил на внутрішній світ. Це є характерним для людей, що в своїй діяльності керовані цією формою губристичної мотивації, оскільки вдосконалення власних талантів та визнання продуктів їх творчості для них набагато важливіші, ніж

затвердження в суспільстві за рахунок отримання переваги над іншими. Крім того самомотивація забезпечує також утримання емоційних ресурсів на виконанні поставленої задачі. Ця навичка забезпечує адекватне реагування на неочікуванні ситуації, що є актуально на шляху реалізації губристичних мотивів.

Статистично значущий зв'язок між прагненням до досконалості та емпатією говорить про те, що для досягнення своєї мети людині необхідно не просто розуміти чужий емоційний стан - вона повинна переживати його разом з оточенням. Нами згадувалось раніше, що керуючись такою формою губристичної мотивації як прагнення досягнення, людина мінімізує увагу, котру вона приділяє емоційній оцінці своєї діяльності іншими - для неї важливо перш за все самій бути задоволеною своєю працею. Проте важливість такої оцінки не зникає повністю, оскільки аналіз та прийняття продуктів творчої діяльності є важливим фактором підвищення самооцінки людини. Тому розвинута емпатія забезпечує особу вмінням корегувати власну діяльність в залежності від емоційної реакції інших, оскільки людина вміє глибоко аналізувати чужий емоційний стан. Крім того саме виходячи з цього особа буде розуміти, чи досягла вона бажаної мети, а саме чи досягнула вона того рівня творчого розвитку, коли її сприймають як майстра та взірця для наслідування. Також високий рівень емпатії може слугувати

своєрідним поштовхом до прагнення реалізувати прагнення досконалості задля досягнення суспільно корисної мети. Наприклад, стати прикладом для наслідування для літніх людей, тим самим підвищивши їх впевненість у собі.

Статистично значущий зв'язок встановлений також між прагненням досягнення та розумінням емоцій інших. Це свідчить про те, що людина з високим рівнем прагнення до досконалості здатна не просто «проживати» емоційний стан оточення - вона здатна давати адекватну оцінку виходячи з логічних умовиводів. Це є важливим вмінням, оскільки дозволяє зрозуміти причину появи певних емоцій та диференціювати одні емоційні стани від інших, а також прогнозувати реакцію людей на себе та свою діяльність. Наприклад, значущий вплив розуміння емоцій на досягнення досконалості можна спостерігати серед представників мистецьких течій, котрі при підготовці своїх робіт (картин, виступів тощо) враховують емоційний компонент реакції аудиторії на продукт їх творчості. Розуміючи причини появи тих чи інших емоцій, людина може досягати бажаної зворотної реакції від аудиторії використовуючи мистецькі засоби. Людина не лише ставить себе на місце іншого, вона також проводить аналіз його емоцій і вже виходячи з цього має змогу спрогнозувати його поведінку та подальші реакції.

Отримані результати дають нам змогу говорити про наявність кореляційного зв'язку

між губристичною мотивацією та структурними елементами емоційного інтелекту у осіб літнього віку. Це в свою чергу говорить про важливість емоційної складової для осіб, що прагнуть закріпити свою самооцінку шляхом досягнення ідеалу. Домінуюча позиція належить показнику прагнення до досконалості, котрий, навідміну від показника прагнення до переваги, продемонстрував вагомий зв'язок з структурними компонентами емоційного інтелекту особистості, що говорить про значущість високого рівня емоційного інтелекту для реалізації прагнень складової губристичної мотивації в формі досягнення майстерності та прояві талантів. Також, враховуючи гнучкий характер явища EQ, можна говорити про можливість його розвитку під час процесу досягнення досконалості, оскільки реалізація губристичних прагнень особистості вимагає від неї пошуку нових шляхів діяльності та формування унікальних алгоритмів діяльності. Домінуючу ж позицію прагнення до досконалості можна пояснити тим, що особам літнього віку набагато важливіше сприймати себе як майстра та суспільно корисного індивіда, перш за все самим отримуючи задоволення від результатів своєї праці.

Висновок. В результаті проведеного дослідження нами був здійснений теоретичний аналіз визначення поняття «губристична мотивація», котра являє собою природне прагнення до самореалізації та закріплення власної самооцінки в соціумі, що може проявлятися у

формі прагнення до досконалості або прагнення до влади. Нерідко при цьому людина керується негативними якостями характеру, такими як хитрощі, властолюбство, жорстокість тощо. Нами встановлено, що емоційний інтелект відіграє вагомий роль в комунікативній сфері людини, даючи їй можливість аналізувати та розуміти свої та чужі емоційні стани. Крім того, з віком він зазнає певних змін - зниження вміння контролювати свої емоції або ж зменшення емпатійності. Проведене емпіричне дослідження взаємозв'язку цих явищ у літніх людей дає нам змогу говорити про значущий вплив, котрий здійснює емоційний інтелект на губристичну мотивацію. Доведено, що у літніх людей наявний зв'язок між прагненням до досконалості та структурними компонентами емоційного інтелекту, проте даний зв'язок відсутній між прагненням до переваги та EQ. В свою чергу емоційний інтелект відіграє важливу роль у досягненні досконалості, оскільки забезпечує коректне розуміння емоційних станів інших людей, здатність впливати на них та співпереживати.

Перспективи подальшого дослідження заключаються в подальшому вивченні проблеми взаємозв'язку губристичної мотивації та емоційного інтелекту, детальному дослідженні їх проявів та реалізації у осіб літнього віку, а також пошуках шляхів практичного використання отриманих даних задля стабілізації процесу старіння та гармонізації

психологічного та емоційного стану літніх людей, розвитку рівня їх емоційного інтелекту, стимуляції бажання до самоактуалізації.

References :

- Andreeva, I.N. (2012). *Azbuka emotsionalnogo intellekta* [The alphabet of emotional intelligence]. Saint-Petersburg : BHV-Peterburg. 288 p. [in Russian]
- Bar-On, R. (2006). The BarOn Model of Social and Emotional Intelligence (ESI). *Psicothema*, 18, 13–25.
- Caruso, D.R., Mayer, J.D. Salovey, P. & Sitarenios, G. (2001). Emotional Intelligence As a Standard Intelligence. *Emotion*, 1, 232–242.
- Frost, R. O., Marten, P., Lahart, C., & Rosenblate, R. (1990). The dimensions of perfection-ism. *Cognitive Therapy and Research*, 14, 449–468.
- Goulman, D. (2009). *Emotsionalnyi intellekt* [The emotional Intelligence]. Moscow: AST. 478 p. [in Russian]
- Ermolaeva, M.V. (2002). *Prakticheskaya psikhologiya starosti* [The practical psychology of old age]. Moscow : EKSMO-Press. 320 p. [in Russian]
- Fomenko, K.I. (2018). *Psikhologhiia hubrystychnoi motyvatsii subiekta diialnosti* [Psychology of hubristic motivation of the subject of activity]. *Candidate's thesis*. Kharkiv : KhNU, 465 p. [in Ukrainian]
- Hamachek, Don E. (1978). Psychodynamics of normal and neurotic perfectionism. *Psychology*, 15 (1), 27–33.
- Horni, K. (1993) *Nevroticheskaya lichnost nashego vremeni* [Neurotic personality of our time]. Moscow : Universe. 480 p. [in Russian]
- Jung, C.G. (1969). The structure of the psyche (R. F. C.

Hull, Trans.). In H. Read et al. (Eds.), *The collected works of C. G. Jung* (Vol. 8, 2nd ed., pp. 139-158). Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1997). *Aion*. Moscow : Refl-buk. 336 p. [in Russian]

Jung, C.G. (1996). *Psikhologicheskie tipy* [Psychological types]. Moscow : Universitetskaya kniga. 716 p. [in Russian]

Kozeleczyk, Yu. (1991). *Chelovek mnogomerniy (psihologicheskie esse)* [Multidimensional person (psychological essay)]. Kyiv : Lybyd. 285 p. [in Russian]

Lyusin, D.V. (2004). *Sovremennyye predstavleniya ob emotsionalnom intellekte* [Modern views on emotional intelligence]. *Sotsialnyy intellekt: teoriya, izmerenie, issledovaniya - Social intelligence: theory, measurement, research*, (pp. 29–36). Moscow [in Russian]

Maslou, A. (1999). *Motivatsiya i lichnost* [Motivation and personality]. Saint-Petersburg: Evraziya. 478 p. [in Russian]

Mescheryakova, I.N. (2011). *Razvitie emotsionalnogo intellekta studentov-psihologov v protsesse obucheniya v vuze* [The development of emotional intelligence of student psychologists in the process of studying at a university]. Extended abstract of candidate's thesis. Kursk [in Russian]

Rubinshteyn, S.L. (2009). *Osnovy obshchey psikhologii* [Fundamentals of General Psychology]. Saint-Petersburg: Piter. 720 p. [in Russian]

Kateryna Brahina

Post-graduate student, Lesya Ukrainka Eastern European National University, Lutsk (Ukraine)

THE THEORETICAL AND EMPIRICAL ANALYSIS OF THE RELATIONS BETWEEN HUBRISTIC MOTIVATION AND EMOTIONAL INTELLIGENCE AT ELDERLY PEOPLE

ABSTRACT

The article presents the study results concerning the relations between elder people's hubristic motivation and emotional intelligence. This age group was chosen by us because it is little studied and elderly people are vulnerable in the modern conditions. The concept of hubristic motivation and its main forms - the pursuit of perfection and the pursuit of advantage - are analyzed. The views of classical psychologists on the pursuit of self-affirmation and achievement of perfection are presented. The recent studies of emotional intelligence, its structural elements - the ability to understand and control emotions, empathy - and the role they play in human life are analyzed. The performed theoretical analysis show that aspiration for realization of hubristic needs to perfection and advantage in old age is both natural and important personal desire as it provides consolidation of self-assessment and stabilization of well-being of this vulnerable age group.

The results of the performed empirical study indicate the statistically significant correlations between emotional intelligence and the aspi-

ration for perfection as a form of hubristic motivation manifestation at elderly people, which suggests an important impact that emotions have for consolidation of self-esteem and self-realization. Based on the study results, we can talk about the importance of emotional intelligence developing for people who wish to achieve perfection and increase their self-esteem. At the same time, self-improvement requires of a person to develop empathy, the ability to understand the emotions of others and control them. A person who wishes to achieve perfection by working on his/her talents begins to develop the ability to understand the nature of emotions and features of their manifestation; empathizes with others; predicts the further emotional reaction of those around his/her. The results suggest existence of complex relations between these phenomena and an important role of emotional intelligence and hubristic motivation in people lives. The development of these two phenomena will provide a person with the ability to show their skills and self-assert in society.

Keywords: hubristic motivation, perfection, superiority, emotional intelligence, old age.

Брагина Екатерина Игоревна

Аспирантка 2-го года обучения Восточноевропейского национального университета имени Леси Украинки, г. Луцк (Украина)

ТЕОРЕТИКО-ЭМПИРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ СВЯЗИ ГУБРИСТИЧЕСКОЙ МОТИВАЦИИ И ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА У ЛИЦ ПОЖИЛОГО ВОЗРАСТА

АННОТАЦИЯ

В статье представлены результаты исследования взаимосвязи между губристической мотивацией и уровнем эмоционального интеллекта у пожилых людей. Эта возрастная группа была выбрана нами из-за малоизученности и уязвимости пожилых людей в современных условиях развития. Проанализировано понятие губристической мотивации и ее основные формы - стремление к совершенству и стремление к преимуществу. Представлены взгляды классических психологов на стремление к самоутверждению и достижению совершенства. Проанализированы последние исследования эмоционального интеллекта, его структурных элементов - способности понимать и контролировать эмоции, эмпатии - и роли, которую они играют в жизни человека. На основе теоретического анализа установлено, что стремление реализации губристических потребностей к совершенству и пользе в пожилом возрасте является как естественным, так и важным желанием для человека, поскольку обеспечивает консолидацию само-

оценки и стабилизацию благополучия этой уязвимой возрастной группы. Результаты эмпирического исследования свидетельствуют о наличии статистически значимых корреляций между эмоциональным интеллектом и стремлением к совершенству как формой проявления губристической мотивации у пожилых людей, что свидетельствует о важном влиянии эмоций на процесс укрепления самооценки и самореализации. Основываясь на результатах исследования, можно говорить о важности развития эмоционального интеллекта для людей, желающих достичь совершенства и повысить свою самооценку. В то же время процесс самосовершенствования требует от человека развития эмпатии, умения понимать эмоции других и контролировать их. Человек, желающий достичь совершенства в процессе работы над своими талантами, начинает развивать способность понимать природу эмоций и особенности их проявления; сопереживать окружающим; прогнозировать дальнейшую эмоциональную реакцию окружающих. Полученные результаты свидетельствуют о сложной взаимосвязи между этими явлениями и той ролью, которую эмоциональный интеллект и губристическая мотивация играют в жизни людей. Развитие этих двух явлений даст человеку возможность проявить свои способности и самоутвердиться в обществе.

Ключевые слова: губристическая мотивация, совершенство, превосходство, эмоциональный интеллект, пожилой возраст.

Дата отримання статті: 01.11.2019

Дата рекомендації до друку: 25.11.2019

Дата оприлюднення: 30.11.2019